

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Libanon – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Libanon är en parlamentarisk demokrati med grund i maktindelning mellan de 18 officiellt erkända konfessionella grupperna. Systemet har skapat stabilitet. Samtidigt kan regeringen inte fullt ut tillhandahålla grundläggande samhällstjänster till medborgarna vilket påverkar de mänskliga rättigheterna.

Rättsstatens principer är på flera sätt satta på undantag i Libanon. Förtroendet för rättsväsendet är lågt jämfört med ickestatliga strukturer. Rättsstaten undermineras inte minst av den utbredda korruptionen.

Efter att en ny vallag antogs 2017 hölls våren 2018 parlamentsval, som var fem år försenat. Den nya vallagen ledde inte till någon bredare representation och kvinnor är fortsatt kraftigt underrepresenterade. Libanon har ett livaktigt civilsamhälle med möjligheter att verka fritt och har traditionellt haft en tillfredsställande press- och yttrandefrihet. På senare tid har dock utrymmet krympt. Säkerhetstjänsten har satt bland annat hbtq-personer, personer som kritiserar politiker samt civilsamhällesorganisationer under ökat tryck.

FN:s kommitté mot tortyr (CAT) har konstaterat att tortyr används rutinmässigt och en ny lag mot tortyr förefaller inte ha fått avsedd effekt. Det förekommer att civila (inklusive barn) döms i militärdomstolar. Landets fängelser är överfulla, delvis på grund av långa häktningstider. Förhållandena är ofta svåra för de intagna. Kvinnors och barns

möjligheter att åtnjuta de mänskliga rättigheterna begränsas på flera sätt. Det är inte ovanligt att de faller offer för sexuellt våld utan att rättsväsendet kan skydda dem eller straffa förövarna. Lagstiftningen är diskriminerande mot kvinnor. En libanesisk kvinna kan exempelvis inte ge sina barn libanesiskt medborgarskap; det kan bara libanesiska män.

Palestinska flyktingar diskrimineras på flera sätt och lever under allt svårare omständigheter. De är utestängda från stora delar av den formella arbetsmarknaden och tillåts inte äga eller arva egendom. Situationen i Libanon präglas av återverkningarna av Syrienkrisen. Syriska flyktingar lever under mycket svåra förhållanden, samtidigt som flyktingkrisen också inneburit svårigheter för libaneser som lever i fattigdom. De syriska flyktingarnas möjligheter att åtnjuta de mänskliga rättigheterna begränsas i många fall; till exempel vad gäller rätten till utbildning, rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr. Tills nyligen har regeringen överlag respekterat principen om förbud mot non-refoulement, men har nu börjat utvisa flyktingar till Syrien.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Rättsstatens principer är på flera sätt begränsade i Libanon vilket inte minst resulterar i ett lågt förtroende för rättssamhället till förmån för konfessionella lojaliteter. I *World Justice Projects* rättstatsindex rankas Libanon på plats 89 av 126 stater år 2019.

Libanesiska domstolar ska enligt konstitutionen vara självständiga i förhållande till den verkställande makten. Domarnas karriärer är dock i praktiken beroende av justitieministeriet som har den formella makten vid tillsättning av höga ämbeten inom rättsväsendet. Den politiska maktindelningen gör sig även påmind på detta område med utnämningar som ibland tycks baseras främst på kandidatens konfessionella tillhörighet. Politiska och andra påtryckningar förekommer, bland annat i straffrättsliga utredningar.

Korruptionen i Libanon anses allmänt vara mycket utbredd. Detta avspeglas i landets ranking på *Transparency Internationals* index över upplevd korruption där Libanon placeras på plats 138 av 180 länder. Inom rättsväsendet förefaller det vara vanligare med otillbörlig påverkan genom

nepotism och politiska påtryckningar, snarare än genom mutor. Myndighetsbeslut, inklusive beslut av landets säkerhetstjänster, kännetecknas ofta av godtycklighet och enligt uppgift är mutor vanligare i dessa fall, exempelvis vid beslut om bygglov.

Diskriminering förekommer av ett flertal marginaliserade grupper. Både genom diskriminerande lagstiftning och diskriminerande tillämpning av lagen.

Rättsstatens principer undergrävs också av att den libanesiska staten inte har full kontroll över landets territorium. I vissa områden är det istället Hizbollah som, i strid med FN:s säkerhetsrådsresolutioner (1701 och 1559), *de facto* utövar kontroll. I de palestinska flyktinglägren (förutom Nahr el Bared-lägret) utövar palestinska grupper kontroll istället för den libanesiska staten. De palestinska grupperna ordnar delvis egna domstolar i konkurrens med det libanesiska rättsväsendet.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten undergrävs av brist på kompetenta domare samt av långa häktningstider och utdragna förhandlingar. Dessa försenas ofta av administrativa orsaker såsom brist på transport från häktet till domstolen eller avsaknad av tolk. I vissa uppmärksammade fall, såsom fallet med de islamister som suttit fängslade utan rättegång sedan striderna i flyktinglägret Nahr el Bared 2007, kan även bristande vilja från myndigheterna förmodas bidra.

I Libanon spelar extraordinära domstolar, till exempel militärdomstolar och religiösa domstolar, en stor och omstridd roll. Vissa fall hanteras i militärdomstolarna, i synnerhet när landets säkerhet och stabilitet bedöms vara hotad. Alla militärrelaterade mål kan tas upp i dessa domstolar, inklusive vissa åtal mot icke-militärer. Uppgifter finns om att säkerhetstjänsterna använder denna möjlighet som ett påtryckningsmedel mot aktivister. Även minderåriga kan ställas inför militärdomstol. Rättssäkerheten bedöms vara mycket sämre i militärdomstolarna eftersom förhandlingarna inte är öppna för allmänheten. Dessutom är flertalet officerare som saknar juridisk utbildning och lyder under försvarsministeriet. Domarna bedöms av människorättsaktivister vara inkonsekventa och godtyckliga och domskälen redovisas inte.

Utöver de allmänna domstolarna finns 15 religiösa domstolar för de 18 officiella religiösa samfundet. Dessa dömer i alla mål som gäller familjelagstiftning såsom äktenskap, skilsmässor, vårdnad av barn och arv. Vilken familjerättslig lag som tillämpas beror på religiös tillhörighet. Det förekommer diskriminering i rättstillämpningen mot kvinnor exempelvis i fråga om arvsrätt och vårdnad. Äktenskapsbrott är enligt lag förbjudet för både män och kvinnor men straffet är mindre strängt för män. Män döms som regel inte för äktenskapsbrott i hemmet. Flera enskilda organisationer driver frågan om en enda familjelagstiftning som gäller för alla, oberoende av religiös tillhörighet. En annan typ av specialdomstol är det juridiska rådet (*Judicial Council*) som endast dömer i ärenden som regeringen väljer att hänskjuta dit. Rådet har kritiserats för att ta politisk hänsyn.

Straffbarhetsåldern för barn är sju år. För barn mellan sju och arton år som begår brott finns särskilda ungdomsdomstolar som fattar beslut om lämpliga åtgärder. Fängelsestraff kan utdömas från 15 års ålder och det finns särskilda ungdomsfängelser.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Generellt förefaller straffriheten vara utbredd, särskilt för personer inom de privilegierade samhällsgrupperna. Tillsynen och insynen i landets olika säkerhetstjänster är bristfällig och verkningsfulla mekanismer för att hålla dem ansvariga vid brott saknas. Detta är påfallande vid anklagelser om tortyr.

En våldtäktsman kan under vissa omständigheter undgå straff om han gifter sig med offret.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Libanon är en parlamentarisk demokrati utan statsreligion. Den politiska makten fördelas enligt konfessionella grunder. Presidenten ska vara kristen maronit, premiärministern sunnimuslim och parlamentets talman

ska vara shiamuslim. Presidenten väljs av parlamentet för sex år och kan enligt konstitutionen inte väljas om.

De 128 mandat i parlamentet är i enlighet med Taif-avtalet från 1989 jämnt fördelade mellan kristna och muslimer. Val till parlamentet ska äga rum vart fjärde år. Efter att parlamentet utan stöd i lag förlängt sitt mandat tre gånger, bland annat med referens till den prekära säkerhetssituationen, antogs slutligen en ny vallag 2017. Det senaste parlamentsvalet ägde rum 2018, fem år för sent. Den nya vallagen innebar införandet av ett delvis proportionellt system, möjlighet för utlandsröster samt åtgärder för att trygga valhemligheten. Den nyinrättade halvautonoma valkommissionen saknade resurser att fullgöra sitt uppdrag, särskilt att bevaka att reglerna för kampanjfinansiering följdes. Kvinnor är i princip valbara på samma villkor som män men är i praktiken mycket sällsynta som ledamöter. Parlamentsvalet 2018 såg en markant ökning av kvinnliga kandidater men antalet valda kvinnliga ledamöter ökade endast från fyra till sex. Regeringen består av 26 män och fyra kvinnor. Det finns ingen lagstadgad kvot för kvinnor.

Politiska partier baseras ofta på religiös tillhörighet. I andra fall är de uppbyggda kring framträdande politiska personer, varav många har varit en del av den politiska eliten sedan inbördeskriget 1975–1990. Det finns överlag en brist på ansvarsutkrävande gentemot den politiska klassen. Det mycket låga förtroendet för politiker undergräver legitimiteten i det politiska systemet. Det konfessionellt baserade maktdelningssystemet bidrar till stabilitet men kopplas samtidigt till en oförmåga att tillhandahålla grundläggande samhällstjänster och hantera andra centrala utmaningar. Decennier av konfessionell maktdelning har lett till att medborgare ofta får vända sig till makthavare från den egna gruppen vid behov av allt från vård till arbete eller socialt skyddsnät. Systemlösningar där alla medborgare har lika rätt till samhällstjänster saknas därmed i stor utsträckning. Systemet har också resulterat i utbredd korruption och nepotism. Det finns ingen enad och stark opposition då normen är samlingsregeringar där flertalet av de etablerade partierna finns representerade.

Det civila samhällets utrymme

Oppositionsrollen spelas snarare av det relativt livaktiga civilsamhället, även om det har svårt att påverka praktisk politik på grund av det politiska etablissemangets starka position och den egna oförmågan att agera enat. Detta tydliggjordes vid det senaste parlamentsvalet då kandidater från civilsamhället hade svårt att nå framgång. Ett undantag utgörs av kampen för kvinnors rättigheter där organisationer lyckats uppnå förändringar på lagstiftningsområdet. Under det senaste året har organisationer som arbetar med miljöfrågor blivit mer aktiva. Det har också förekommit aktivism kopplade till protester i samband med aviserade budgetnedskärningar.

Ett stort antal organisationer som verkar för de mänskliga rättigheterna verkar i Libanon. Både *Amnesty International* och *Human Rights Watch* har kontor i Beirut. Därtill finns en uppsjö av lokala organisationer som har en relativt god finansiell bas. Civilsamhället har stora möjligheter att verka i Libanon men trakasserier förekommer, särskilt mot försvarare av de mänskliga rättigheterna. Säkerhetstjänsterna står bakom en del av dessa trakasserier och har under det senaste året ökat antalet kontroller av civilsamhällesorganisationerna. Det vanligaste påtryckningssättet förefaller vara användningen av straffrättsliga eller civilrättsliga rättsprocesser mot enskilda aktivister som kritiserat eller anklagat myndigheter. Myndigheterna kan även försena eller underlåta att registrera organisationer vilket kraftigt försvårar deras arbete. Organisationer som arbetar med humanitära frågor eller med de mänskliga rättigheterna uppger dock att dialogen med libanesiska myndigheter ofta är konstruktiv.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den libanesiska konstitutionen garanterar rätten till liv och kroppslig integritet. Inga uppgifter om statligt sanktionerade utomrättsliga avrättningar förekommer.

Under 2017 antog parlamentet en ny lag som kriminaliserar tortyr, inhuman eller förnedrande behandling och bestraffning. Lagen är dock

inte i linje med FN:s tortyrkonvention då den enbart kriminaliserar tortyr i specifika situationer. Det allvarligaste problemet med lagen är att den inte tillämpas i rättsskipningen. Marginaliserade grupper såsom flyktingar, missbrukare, prostituerade, gästarbetare och hbtq-personer faller offer för tortyr eller annan grym, omänsklig och förnedrande behandling, inklusive sexuellt våld. Tortyranklagelser utreds sällan på ett adekvat vis vilket bidrar till en kultur av straffrihet. Libanon undertecknade 2008 det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr (OPCAT). År 2016 inrättades en nationell institution för de mänskliga rättigheterna och ett nationellt besöksorgan för att förhindra tortyr. I mars 2019 utsågs ledamöterna men institutionerna saknar ännu en budget.

Libanesiska häkten och fängelser är på grund av bristande resurser kraftigt överbelagda, ofta med mycket svåra förhållanden för de intagna. Rapporter vittnar om misskötta fängelser med allvarliga sanitetsbrister, avsaknad av ordentliga sovplatser och med väldigt lite tid, om någon alls, utomhus och i solljus. Fler än hälften av landets frihetsberövade sitter häktade i fängelser i avvaktan på rättegång tillsammans med dömda, vilket bidrar till överbeläggning. *Internationella rödakorskommittén* har laglig rätt att besöka landets alla fängelser och häkten, inklusive de som lyder under armén och säkerhetstjänsterna. I praktiken har man dock begränsat tillträde till personer som förhörs.

Dödsstraff

Dödsstraff återinfördes 1994. Straffet utdöms för grova brott såsom mord, terrorism och landsförräderi men sedan 2004 råder i praktiken ett moratorium mot verkställighet. Flera lagförslag om dödstraffets avskaffande har lagts fram i parlamentet, senast 2012, utan framgång. Enligt uppgift finns det idag 82 dödsdömda personer i libanesiska fängelser.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt libanesisk lag krävs en skriftlig arresteringsorder för att gripa en person. Undantag finns för pågående kriminella handlingar. Frihetsberövandet ska prövas av åklagare inom 48 timmar. Det förekommer att dessa regler överträds av myndigheterna. Enligt uppgifter från frivilligorganisationer gör den libanesiska armén och säkerhetstjänsterna

sig skyldiga till godtyckliga frihetsberövanden, både i ärenden som anses vara kopplade till terrorism eller hot mot landets säkerhet och gentemot flyktingar, utländska gästarbetare och hbtq-personer. De ansvariga blir sällan åtalade och i de fall de har åtalats och dömts har straffen varit lindriga.

Enligt libanesisk lag råder frihet att resa såväl inrikes som utrikes. Lagen förbjuder dock resor till och från Israel. Rörelsefriheten i Libanon är kraftigt begränsad för de många syriska flyktingar som saknar uppehållstillstånd (73 procent i mars 2019) och därför riskerar att arresteras vid vägspärrar. I vissa kommuner underkastas de dessutom diskriminerande utegångsförbud. Delar av den palestinska befolkningen är inte registrerad hos libanesiska myndigheter och kan därför inte resa fritt i landet. De palestinska flyktingar som bor i de officiella palestinska flyktinglägren (drygt hälften) behöver myndigheternas godkännande för att flytta. I vissa fall måste de passera vägspärrar för att ta sig in och ut. I vissa delar av landet såsom Bekaa-dalen och i de palestinska flyktinglägren äger kidnappningar och väpnat våld rum regelbundet, och den libanesiska staten har hittills inte prioriterat motåtgärder.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Libanon har en stark tradition av yttrande- och pressfrihet även om den under de senaste två till tre åren visat tydliga tecken på att ha försvagats. Yttrande- och pressfrihet garanteras i konstitutionen och libanesisk media är relativt fri. Det finns ett stort utbud av tidningar och radio- och tv-stationer. Officiell censur förekommer och är ofta godtycklig. Obligatorisk förhandsgranskning tillämpas framförallt på filmvisningar. Tv-stationer får inte sända program som anses syfta till att omkullkasta det libanesiska samhället eller skada staten, exempelvis genom att "fördärva den allmänna moralen". Detsamma gäller program som kan så sekteristiska spänningar, förolämpa trosuppfattningar eller skada relationerna till andra länder. Medierna utövar självcensur i vissa politiskt känsliga frågor som till exempel förhållandet till Israel men mediedebatten kan ändå betecknas som livlig. De flesta medieföretag ägs av, eller har nära förbindelser med, politiska partier. Libanon rankas 2019 på plats 101 av 180 länder i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex.

Det är inte tillåtet att ärekränka eller förtala statstjänstemän, att förolämpa eller kränka presidenten, utländska ledare eller Libanons flagga och emblem. Definitionerna för ärekränkning och förtal är dock otydliga och har under senare år allt oftare använts för att åtala eller trakassera journalister, aktivister och bloggare som kritiserat politiker, armén och högt uppsatta tjänstemän. Ofta avgörs pressfrihetsärenden inte i den särskilda pressdomstol som finns utan i militärdomstol eller brottmålsdomstol.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar mötes- och föreningsfriheten men staten begränsar i ett fåtal fall dessa friheter i praktiken. Politiska partier måste formellt registreras och godkännas av regeringen. Däremot fordras inget godkännande för att bilda andra föreningar; det är tillräckligt att informera inrikesministeriet. Dock behöver organisationer bjuda in inrikesministeriet att närvara vid årsmöten och andra tillfällen då interna regler och tillsättningar av förtroendeuppdrag beslutas.

Demonstrationer och offentliga politiska möten måste ha förhandstillstånd av inrikesministeriet men relativt ofta äger till synes spontana protester rum, exempelvis i form av upprättandet av vägspärrar.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten garanteras i konstitutionen och respekteras i praktiken. Dock diskrimineras utövare av icke-officiellt erkända religioner, exempelvis Jehovas vittnen, hinduer och buddhister politiskt och juridiskt och utsätts för fördomar. Libanon tillämpar ett konfessionellt system med bland annat olika familjerättsliga lagar för olika religionsgrupper. Dessa lagar är i många fall diskriminerande till kvinnors nackdel. Äktenskap mellan personer av olika religion kompliceras, inte minst då det inte är möjligt att gifta sig civilt i Libanon. Civila äktenskap ingångna utomlands erkänns dock.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Libanon har ratificerat sju av Internationella arbetsorganisationen ILO:s åtta centrala konventioner. Landet har inte ratificerat ILO:s konvention nummer 87 om föreningsfrihet.

Diskriminering förekommer på arbetsmarknaden. Flera tjänster inom statsförvaltningen, särskilt på högre nivå, tillsätts på basis av religiös tillhörighet enligt särskilda kvoter. Kvinnor utsätts för diskriminering på arbetsmarknaden, inte minst lönemässigt. Flyktingar, barn och gästarbetare utnyttjas och arbetar ofta för mycket låga löner under mycket svåra förhållanden. Det finns ingen tillförlitlig arbetslöshetsstatistik men arbetslösheten uppskattas vara hög och ha ökat ytterligare som ett resultat av Syrienkrisen, särskilt hos okvalificerad libanesisk arbetskraft. Arbetslösheten hos kvinnor, ungdomar, palestinska och syriska flyktingar är högre än genomsnittet.

Palestinska flyktingar diskrimineras på arbetsmarknaden och är utestängda från ett fyrtiotal olika yrken, särskilt kvalificerade yrken där medlemskap krävs i ett yrkesorgan, exempelvis läkare, lärare och jurist. Palestinier med dessa kvalifikationer kan endast arbeta i de palestinska flyktinglägren eller i den informella sektorn. De syriska flyktingarna är i hög grad utestängda från den formella arbetsmarknaden vilket resulterar i diskriminering och kränkande behandling från arbetsgivare. Barnarbete är utbrett hos de syriska flyktingarna då framförallt männen inte vågar röra sig fritt av rädsla att bli arresterade på grund av avsaknad av uppehållstillstånd.

Utländska hushållsarbetare befinner sig ofta i en utsatt situation och lever ibland under slavliknande förhållanden. Dessa är nästan uteslutande kvinnor, merparten från Etiopien, Filippinerna, Bangladesh och Sri Lanka. Många utsätts för våld, inklusive sexuella övergrepp, är underbetalda och arbetar många timmar. Utländska hushållsarbetare omfattas inte av arbetslagstiftningen och är således inte skyddade, garanterade minimilön eller vilodagar. Arbetsmarknadsministeriet och ILO har dock etablerat riktlinjer, vilka ofta överträds. Det är vanligt att hushållsanställda inte vågar eller har inte råd att anmäla sin arbetsgivare. Det bedöms finnas

runt 200 000 gästarbetare i Libanon. I denna siffra ingår inte syrier, som är flyktingar eller gästarbetare.

Fackföreningar får bildas och verkar fritt. Strejkrätten är garanterad i lag. Det finns ungefär 160 fackföreningar i Libanon. Drygt 40 procent är medlemmar i en fackförening. Enligt lag är arbetsveckan maximalt 48 timmar. Utländska gästarbetare får ansluta sig till fackföreningar men inte organisera sig på egen hand. En fackförening för utländska hushållsanställda har bildats, bland annat med stöd från ILO.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

I Libanon finns högkvalitativ sjukvård att tillgå men ofta till en hög kostnad. Majoriteten av sjukhusen är privata. En stor del av befolkningen, bland annat arbetslösa, jordbruksarbetare och egna företagare, omfattas inte av något offentligt, socialt skyddsnät. I de palestinska flyktinglägren tillhandahålls primärvård av FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA) och enskilda organisationer. Syriska flyktingar som är registrerade hos FN:s flyktingkommissariat (UNHCR) får akut vård delvis betald av UNHCR men ingen sekundärvård.

Rätten till utbildning

Utbildningsväsendet i Libanon är i stor utsträckning organiserat efter religiös tillhörighet. Närmare två tredjedelar av de libanesiska barnen går i privata skolor. Utbildningen är obligatorisk upp till 14 års ålder. Enligt Världsbanken går 95 procent av alla libanesiska barn i åldern sex till 14 år i skolan men det finns regionala skillnader.

Det statliga skolsystemet lider av resursbrist och anses generellt hålla låg kvalitet. De barn som får sin utbildning genom det statliga systemet kommer ofta från familjer som lever i fattigdom. Som ett resultat av Syrienkrisen har det statliga utbildningsväsendet mer än fördubblat antalet elever, då närmare 200 000 syriska flyktingbarn tillkommit. Fortfarande saknar dock ungefär lika många syriska barn i skolåldern tillgång till formell skolutbildning. Utbildningen i statliga skolor är nu helt kostnadsfri för både libanesiska och syriska barn efter att internationella givare bidragit med omfattande stöd. De få palestinska flyktingar som har råd att betala för privata skolor tillåts göra detta. I

flyktinglägren är palestinska barn (inklusive flyktingar från Syrien) hänvisade till UNRWA:s skolor, vilka lider av resursbrist. Möjligheterna för palestinska flyktingars barn att gå i statliga libanesiska skolor är mycket begränsade. Få av de palestinska barnen går vidare till högre utbildning. Andelen läskunniga bland befolkningen över 15 år uppgick enligt FN:s rapport över mänsklig utveckling (*Human Development Report*, HDR) för 2018 till 97,2 procent.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Libanon är ett högre medelinkomstland men inkomstklyftorna är stora och reformer svåra att genomföra. Det offentliga sociala skydds nätet är svagt utvecklat. Cirka en tredjedel av de libanesiska medborgarna lever under fattigdomsgränsen. Libanon placeras på plats 80 av 189 i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling (HDI) för 2017 vilket placerar landet i kategorin ”välutvecklade länder” (den näst högsta kategorin av fyra). Libanons ranking på HDI har förbättrats kontinuerligt sedan 2005.

De palestinska flyktingarnas levnadssituation försvåras av den statliga diskrimineringen. Enligt FN är andelen palestinier i Libanon som lever i fattigdom högst bland länder som hyser palestinska flyktingar. Cirka 65 procent av de palestinska flyktingarna i Libanon lever under fattigdomsgränsen. Bland palestinska flyktingar från Syrien lever uppemot 90 procent under fattigdomsgränsen. Omkring 70 procent av flyktingarna från Syrien lever under fattigdomsgränsen. Det finns inga organiserade flyktingläger utan många bor i informella tältläger medan andra bor i olika former av rudimentära bostäder.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Diskrimineringen av kvinnor är utbredd i Libanon och märks bland annat på arbetsmarknaden, i politiken och i familjerätten.

Kvinnorättsorganisationer har fört en lång kamp för att genom lagändringar motarbeta våld mot kvinnor och har de senaste åren rönt framgång. År 2014 antogs en lag mot våld i hemmet vilken dock inte kriminaliserade våldtäkt inom äktenskapet utan endast hot om våldtäkt.

Få våldtäkter anmäls då offren skambeläggs. År 2017 ändrades strafflagen för att omöjliggöra för en gärningsman som gjort sig skyldig till våldtäkt, kidnappning eller sex med minderårig att undgå straff om han gifter sig med offret. Det finns dock fortfarande kryphål i lagen som medger straffrihet; om gärningsmannen gifter sig med offret och hon varit minst 15 år eller om det "förekommit löfte om giftermål". Abort är förbjudet i lag men förekommer. Inga uppgifter om könsstympning förekommer. Prostitution är förbjudet i lag. Under senare år har flera fall av omfattande sexhandel uppdagats där offren framför allt varit flickor och kvinnor från Syrien.

Eftersom ett barn inte kan bli libanesisk medborgare om fadern är utländsk medborgare eller statslös (exempelvis palestiniere) diskrimineras libanesiska kvinnor och deras barn. Enbart barn till libanesiska män blir medborgare.

Barnets rättigheter

Situationen för många barn i Libanon är mycket bekymmersam, särskilt för de palestinska och syriska flyktingbarnen. Många föräldrar har svårt att försörja sina barn och barnarbete är vanligt förekommande, särskilt bland de syriska flyktingarna. Gatubarn förekommer. Den formella minimiåldern för förvärvsarbete är 14 år.

Libanon är såväl transiteringsland som slutdestination för handel med barn. Lagstiftningen omfattar inte sexuella övergrepp mot pojkar vilket lämnar dem helt utan rättsligt skydd. Samlag med minderåriga är straffbart och ger normalt fleråriga fängelsestraff. Äktenskap med minderårig är tillåtet i Libanon och vanligt förekommande enligt organisationer som exempelvis FN och *Human Rights Watch*. Familjerättslig praxis varierar mellan de olika religiösa domstolarna och enligt uppgift även mellan olika delar av landet. I vissa system kan flickor från 14 års ålder gifta sig utan föräldrarnas medgivande medan en flicka kan gifta sig redan vid nio års ålder om föräldrarna ger sitt samtycke. Barnäktenskap är mycket vanliga bland de syriska flyktingarna som ett sätt att minska försörjningsbördan.

Barnaga i skolan är förbjudet enligt lag men inte kriminaliserat. På grund av överbeläggning på ungdomsvårdsskolor och ungdomsfängelser

förekommer det att minderåriga hålls i förvar i vanliga fängelser. Rekrytering av barnsoldater rapporteras förekomma hos de olika icke-statliga väpnade grupperna i landet, liksom hos väpnade grupper med koppling till kriget i Syrien.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Den libanesiska konstitutionen förbjuder diskriminering av landets medborgare. Personer som tillhör de 18 erkända och registrerade religiösa samfundet garanteras religionsfrihet.

Utländska medborgare diskrimineras i olika avseenden, till exempel i fråga om rätten att äga fast egendom eller förvärvsarbete. Särskilt utsatta är utländska, hushållsanställda kvinnor, som ofta är närmast livegna under anställningen.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Homosexuella handlingar eller handlingar ”i strid med naturens ordning” som de kallas i lagen kan bestraffas med upp till ett års fängelse, även om böter är det vanligaste straffet. Lagen gör ingen skillnad på män och kvinnor i detta avseende. Hbtq-personer utsätts också för social stigmatisering även om det kan skönjas en långsamt mer accepterande attityd hos befolkningen, särskilt i Beirut.

År 2009 kom ett principiellt viktigt domslut när ett par som åtalats för homosexuella handlingar friades med hänvisning till att handlingarna var frivilliga och därför inte kunde anses ”onaturliga” och således inte straffbara. Fler beslut har följt (bland annat ett från militärdomstolen våren 2019) med samma betydelse och en rättspraxis håller på att utvecklas, även om det förefaller osannolikt att lagen skulle ändras inom överskådlig tid.

Om den libanesiska allmänheten, rättsväsendet och stora delar av medierna alltmer tycker att hbtq-personer inte bör diskrimineras, går den libanesiska säkerhetstjänsten i motsatt riktning och trakasserar och arresterar hbtq-personer i ökande utsträckning. Exempelvis stängde man ned en regional konferens med hbtq-fokus i Beirut under 2018 och har förbjudit flera av de utländska deltagarna att resa in i Libanon igen.

Säkerhetstjänsten tvingade även 2018 års Pride-festival att avbryta sina aktiviteter. Det förekommer att hbtq-personer i samband med häktning utsätts för trakasserier och enligt vissa uppgifter ibland även tortyrliknande behandling. Även religiösa maktcentra har intagit en hårdare hållning mot hbtq-personer under 2019.

Flyktingars och migranters rättigheter

Sedan inledningen på Syrienkrisen har Libanon tagit emot ett stort antal flyktingar och har idag flest flyktingar per invånare i hela världen. Libanons regering och FN uppskattar gemensamt antalet flyktingar från Syrien till ca 1,5 miljoner, i ett land med drygt fyra miljoner libaneser och cirka 200 000 palestinska flyktingar.

De libanesiska myndigheterna har inte organiserat någon flyktingmottagning. UNHCR registrerade flyktingarna fram till 2015 då regeringen inte längre tillät registrering. I mitten av 2019 fanns cirka 930 000 syriska flyktingar fortsatt registrerade hos UNHCR. I januari 2015 meddelade libanesiska myndigheter att man inte längre skulle släppa in fler flyktingar och det har sedan dess varit mycket svårt att ta sig från Syrien till Libanon via reguljära gränsövergångar, vilket innebär att många syriska flyktingar tagit sig in i landet i strid med regelverket. Endast ett fåtal personer har tillåtits resa in efter beslut av libanesiska myndigheter, då på basis av mycket ömmande humanitära skäl. Palestinska flyktingar från Syrien uppges ha särskilt svårt att resa in i Libanon.

Libanon har vid flera tillfällen utfäst sig att inte utvisa flyktingar till Syrien, vilket skulle strida mot både internationell sedvanerätt, landets förpliktelser enligt FN:s konvention mot tortyr och dess förbud att utvisa människor till länder där de kan utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Libanesisk lag förbjuder utvisning i sådana fall, något som tidigare överlag har respekterats. Under våren 2019 fattade myndigheterna dock beslut om att alla syrier som har tagit sig in i Libanon utan att passera en ordinarie gränsövergång efter den 24 april 2019 kommer utvisas till Syrien och överlämnas till syriska gränsmyndigheter. Myndigheterna har nyligen börjat utvisa syrier som blir påkomna med att ha tagit sig in i landet på irreguljär väg utan några etablerade mekanismer eller juridiska instanser för att bedöma om den

enskilde individen har flyktingskäl. Av allt att döma respekteras inte längre principen om non-refoulement.

De syriska flyktingarna i Libanon lever under mycket svåra förhållanden samtidigt som flyktingkrisen inneburit stora svårigheter för de libaneser som lever i fattigdom, som måste dela en redan undermålig infrastruktur och får konkurrera om de enklare jobben. Den humanitära hjälp som tillhandahålls av det internationella samfundet räcker inte för att täcka behoven hos flyktingbefolkningen och de mest sårbara libaneserna. År 2019 har präglats av ett allt hårdare klimat för de syriska flyktingarna där både hätsk retorik från ett antal ledande politiker och faktiska åtgärder bidrar till en allt svårare situation. Våren 2019 präglades av vräkningar, demolering av informella flyktingbosättningar, samt en regeringskampanj för att försvåra syriernas deltagande på arbetsmarknaden.

Flyktingar har inte möjlighet att permanent stanna i Libanon. Alla måste antingen återvända till sitt ursprungsland eller invänta vidarebosättning i tredje land. Det gäller även de palestinska flyktingar som fötts i landet och vars familjer uppehållit sig i Libanon i generationer. De palestinska flyktingarnas situation i Libanon har länge varit mycket svår. Frågan om de palestinska flyktingarna är politiskt känslig givet deras roll under det libanesiska inbördeskriget liksom kopplingen mellan politisk makt och den demografiska utvecklingen.

Utöver de syriska och palestinska flyktingarna finns enligt UNHCR cirka 20 000 registrerade flyktingar i Libanon, främst från Irak och Sudan. Det finns också några tusen statslösa kurder, beduiner, somalier och eritreaner.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Antalet personer med funktionsnedsättning ökade kraftigt under inbördeskriget, liksom varje gång landet varit i krig. Lagen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slår fast att både statliga myndigheter och privata företag ska reservera tre procent av arbetstillfällena för personer med funktionsnedsättning, förutsatt att dessa i övrigt är kvalificerade för arbetsuppgifterna. Lagens efterlevnad är ofullständig. Personer med funktionsnedsättning uppges ofta ha sämre tillgång till samhällsservice. De funktionshindrades intressen tillvaratas i

praktiken främst av olika ideella organisationer som säger sig få begränsat gehör och stöd från myndigheterna. Vård och integrering av personer med funktionsnedsättning är, liksom social omvårdnad i allmänhet, i första hand en fråga för familjen eller privata institutioner.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSTATENS PRINCIPER I LIBANON

FN, EU och bilaterala givare stöder projekt som syftar till att främja respekten för de mänskliga rättigheterna. EU finansierar ett flertal projekt och fokuserar på yttrandefrihet, eliminering av tortyr, förbättring av fängelseförhållanden, främjande av kvinnors och barns rättigheter, situationen för flyktingar och hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Projekten utförs tillsammans med civilsamhällesorganisationer, libanesiska myndigheter eller bådadera.

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Libanon. Libanon omfattas av den svenska regeringens regionala strategi för utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika. Demokrati och de mänskliga rättigheterna, särskilt kvinnors och ungdomars rättigheter, är ett prioriterat område. De svenska organisationerna *Diakonia* och *Kvinna till Kvinna* bedriver även verksamhet i Libanon tillsammans med lokala partnerorganisationer med fokus på de mänskliga rättigheterna och kvinnors rättigheter. Svenskt humanitärt bistånd för att hantera Syrienkrisen i Libanon bidrar också till att stärka flyktingars och sårbara libanesers rättigheter.

FN och andra representanter för det internationella samfundet har en omfattande närvaro i Libanon, främst för att hantera den humanitära kris som följt kriget i Syrien och den stora närvaron av syriska flyktingar. Sedan 2000 har FN:s generalsekreterare haft en personlig representant i landet, *Special Coordinator for Lebanon* (UNSCOL).

Genom FN:s säkerhetsrådsresolution 1757 (2007) tillsattes en internationell specialdomstol, *Special Tribunal for Lebanon*, i syfte att åtala de misstänkta gärningsmännen bakom mordet på den före detta

premiärministern Rafic Hariri och andra politiska mord som begåtts sedan 2004. Tribunalens förundersökningsdomare har utfärdat häktningsorder mot fem medlemmar i Hizbollah för mordet på Hariri och sedan 2014 pågår rättegången mot de fyra åtalade (*in absentia*) som fortfarande lever.

FN:s särskilda rapportör om tortyr har sedan 2017 begärt att få besöka Libanon, vilket ännu inte beviljats av myndigheterna.

Den senaste granskningen av Libanon i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) ägde rum 2016. Libanon deltog aktivt och accepterade 128 av totalt 221 rekommendationer. Libanon framförde vid granskningen att skyddet av de mänskliga rättigheterna var en utmaning i ett land präglad av terrorism och stort flyktingmottagande. Libanon godtog endast en av Sveriges sammanlagt fyra rekommendationer, nämligen den om behovet att anordna val och utnämna en president. Övriga svenska rekommendationer om hbtq-personers rättigheter, föreningsfrihet samt rätten för kvinnor att föra vidare sitt medborgarskap till sina barn, noterades.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) ratificerades år 1972. Libanon är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 1972. Libanon är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1971.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) ratificerades år 1997. Libanon är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 2000. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1991. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter undertecknades år 2002 men har inte ratificerats. Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2004.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) undertecknades år 2007 men har inte ratificerats.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED) undertecknades år 2007 men har inte ratificerats.

Libanon är inte part till 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet.

Libanon är inte part till Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*).

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (*Arab Charter on Human Right*, ACHR) ratificerades år 2011.